

Laufarija

Po letu 1956 se je laufarska družina razširila, vendar le z liki, ki spadajo v njen osnovni repertoar. FOTOGRAFIJE SAŠO TUŠAR

ANJA INTIHAR

Veliko srce Cerkljanske

Zelo redko pa so larfe skupna last, kot to velja v Cerknem. Leta 1956, ko so po vojni obudili laufarijo, jo je sestavljalo 14 likov, s časom pa so jih dodajali in tako nastavljali ogledalo družbi. Danes je v laufarski družini 25 likov oziroma 26 mask, en lik namreč nosi dve. Ur, ki jih prostovoljci vsako leto vložijo v šivanje oblek, sprevede, koledovanje in ob-sodbo, ne šteje nihče.

Na svetovnem spletu lahko z nekaj kliki in za več sto evrov kupite kostum ptujskega kurenta. Maske cerkljanskih laufarjev niso naprodaj, tudi njihova oblačila ne. Če liki v pustnem času ne paradiirajo po središču kraja ali okoliških vaseh, so odevala spravljena v prostorih laufar komande, kot »delovno« ime-nujejo glavni štab.

PUST NE MORE BITI VSAK

V Cerknem se koledarsko leto resda začne 1. januarja, kraj pa polno zaživi, ko se na prvo nedeljo po novem letu po ulicah zapodi prvi laufar. Čas pred pustom in dnevi po pepelnični sredi so posvečeni laufariji in razgovorom, katero masko si bo kdo nadel in kako kot skupina prepričati žirijo, ki odloča o najboljši skupinski maski na sobotnem praznovanju. Laufarija letos slavi 70. obletnico ponovne obuditve te tradicije oziroma običaja, ki je za nekatere, vpete v šivanje in tekanje po ulicah, postal način življenja.

V času nastajanja tega besedila so v prostorih laufar komande šivali obleko za ta bršljanovega. Nanjo morajo priti od šest do osem tisoč listkov. Vsakega prišijejo dvakrat.

Približno 30 ur je potrebnih, da iz kosa lipovega lesa nastane maska. Vsak les ni primeren, kot tudi niso primerne in dobro izučene vsake roke. Veliko pustnih likov v Sloveniji nosi maske, odsev take ali drugačne dediščine, ki je za-znamovala določeno okolje.

Obleka iz mahu, ki jo nosi Pust, je že pripravljena čakala v omari. Letošnja bo zaradi vlažnega mahu še težja, kot je sicer. Član laufarije, ki jo bo nosil, meni, da tehta od štiri-deset do petdeset kilogramov. Pust ne more biti kar vsakdo, pa tudi drugi liki zahtevajo določeno obliko človeškega telesa. Pod larfo ta stare ali Marjetice niso vedno nujno ženske, a visoki in mišičasti moški se z likom ne bi mogli docela zlit. V daljni preteklosti so pravila celo velevala, da so člani laufarije lahko le neporočeni moški, a na srečo je šla tradicija v korak s časom. Po besedah predsednika društva Laufarija Cerkno Tomaža Lahajnarja

imajo zdaj približno 120 članic in članov. Vsi niso nenehno vpeti v delo, jim pa v pustnem času vsaka roka pride prav. Letos so spet dobili podmladek, kar je dobro. Samo tako bo tradicija živela naprej.

OBRITNIKA, VREDNA ZLATA

Pridne roke dveh lokalnih rokodelcev so letos širši javnosti na ogled postavile orodja, s katerimi izdelujeta maske, ne le laufarskih, so pa bile te ob okrogli obletnici v ospredju. Da iz kosa lipovega lesa nastane larfa, je potrebnih okrog 30 do 40 ur. Domačina Marjan Rejc in Vid Prezelj popravljata in izdelujeta larfe cerkljanskih laufarjev. Prezelj je po-

vedal, da je prvo naredil leta 2012, ko so se pojavili pozivi, da bi obudili to znanje oziroma obrt: »Marjan je na delavnico prišel z dvema dletoma in kladivom ter maskami.« Drugo je ne tako daljna zgodovina, zelo pomembna za obstanek in razvoj laufarije.

Liki ne potrebujejo vsako leto nove maske, a imeti v kraju dva izučena obrtnika, ki sta pripravljena prostovoljno »krpati« in popravljati naličja, ni nekaj samoumevnega. »Ob 60. obletnici so bile maske že precej izdelane, zato so me na laufariji prosili, ali bi jim lahko priskočil na pomoč. Delal sem vso zimo in vse maske smo tako ali drugače popra-

vili,« je razložil Vid Prezelj, ki je tudi letos z Rejcem poskrbel še za nekaj popravkov. Za izdelavo ene maske potrebuje približno mesec dni.

ZVEZDA MED LARFAMI

Za laufarsko masko ni dober vsak les. Najprimernejši je po Prezljevih besedah lipov, sekan v zimskem času, saj ima tedaj v sebi najmanj vode, zato se lepo obdeluje in dolgo zdrži. Kustosinja Adela Pukl iz Slovenskega etnografskega muzeja, ki raziskuje pustne maske in pustovanja, je na pogovornem večeru v Cerknem povedala, da so lesene maske med najmanj občutljivimi predmeti, povezanimi s pustnimi običaji. Večina jih je namreč narejenih iz neobstoje ali neobdelanih materialov, kot so kože. Les je po drugi strani zelo vzdržljiv. Barva zbledi in maska lahko počni, a če to zanemarimo in jih varujemo pred lesnimi črvi, živijo desetletja. Dokaz za to je maska ta starega iz leta 1938, zvezda med larfami, ki se je za letošnji pustni čas vrnila domov. Na ogled je v stekleni vitrini v Cerkljanskem muzeju, sicer pa je last Slovenskega etnografskega muzeja, vendar tam še nikoli ni bila razstavljena.

MISLIM, DA SEM ŠE DOBRO POGODIL ...

Sredi januarja je bil posebno doživetje prizor, ko je aktualni ta star, gospodar laufarske družine, s ta staro, s katero v sprevedu vedno hodita skupaj, prišel na ogled razstave *Larfe* fotografa Tineta Venka in zrl v svojo malodane zrcalno podobo na fotografiji. Originalna lesena maska iz časa med obema vojnama je malce

Laufarijo na Unescov seznam

Župan občine Cerkno Gašper Uršič je ob okrogli obletnici društva Laufarija Cerkno povedal, da je to eno najpomembnejših društev na Cerkljanskem, in poudaril vlogo prostovoljcev pri ohranjanju in razvijanju tradicionalne pustne prireditve. Izrazil je željo, da se laufarija umesti na Unescov seznam nesnovne kulturne dediščine, in zagotovil podporo občine pri teh načrtih.

Na vprašanje, kako občinska uprava na čelu z županom podpira delovanje društva, je odgovoril: »Društvu zagotavljamo ugoden najem primernih prostorov, ki jih ima v uporabi, hkrati pa čakamo

na ureditev statusa društva v javnem interesu. Ko bo ta status pridobljen, bo občina lahko omogočila tudi oprostitev najemnine. Letos bo redno delovanje društva sofinancirala prek javnega razpisa za kulturno dejavnost. Poleg tega se del sredstev v višini približno 1500 evrov namenja petkovi prireditvi za najmlajše, pri čemer je plačnik Zavod za turizem Cerkno, prek Mestnega muzeja Idrija pa bomo v letnem programu dela zagotovili približno 2500 evrov za že izvedeno razstavo *Larfe*.« Poleg tega bo občina zagotovila delno kritje stroškov za-pore državne ceste v višini približno 1500 evrov.

Domačina Marjan Rejc in Vid Prezelj izdelujeta in popravljata maske cerkljanskih laufarjev.

Ta star in ta stara na cerkljanskih ulicah

Pusta usmrtijo z botom.

Vse razen ene larfe so izrezljane iz lipovega lesa.

Program letošnje laufarije

8. februar: gostovanje laufarjev v Slovenskem etnografskem muzeju ob 16. uri

14. februar: laufarska tržnica, pustno rajanje za otroke, ples v maskah

15. februar: tradicionalna pustna prireditev na Glavnem trgu, branje obtožnice Pustu, zabava

17. februar: povorka vrtčevskih otrok, odkop bota, obsodba in eksekucija Pusta

tanjša kot zdajšnje in rahlo počena na vrhu. Izdelal jo je rezbar Avguštin Hadalin po naročilu cerkljanskega rojaka Petra Breliha, enega glavnih pobudnikov obnove laufarije leta 1956. V 30. letih prejšnjega stoletja

je Brelih domnevno naročil izdelavo treh larf ter zanje plačal takratnih 90 lir, kar je ustrezalo vrednosti dveh telet. Mojster Hadalin je, kot so zapisali v Cerkljanskem muzeju, na račun pripisal: »Delo je bilo zamud-

no, ker smo že pozabili, kakšne so bile, [...] a vendar mislim, da sem še dobro pogodil, in upam, da se vam ne bo zdel prevelik račun.«

ČLAN IZ LETA 1956

Še en poseben trenutek se je zgodil na odprtju razstave fotografij oziroma ob ogledu originalne maske ta starega. Dogodka se je udeležil tudi Jože Bavcon, edini še živeči član ekipe, ki je leta 1956 obudila laufarijo. Čil gospod, rojen leta 1934, se še bežno spomni, kako so se pred sedemdesetimi leti fantje zbrali in zagnali tradicijo, ki bo preživela ne le njih, pač pa tudi njihove otroke in najbrž celo vnuke, kar jim je lahko v izjemnem ponos.

»Na ponovni obuditvi laufarije je bilo v Cerknem toliko ljudi, da smo samo gledali,« je Jože Bavcon povedal v filmu *Laufarija, srce Cerkljanske*, ki ga je posnel njegov vnuk Tine Venko. Premierno so ga predvajali v petek, 6. februarja. Pripovedoval je še, kako so po Cerknem in okoliških vaseh, v Gorjah, Počah in Trebenčah, koledovali za slanino in klobase. Na posnetku iz leta 1956 je Bavcon oblečen v ta ličnatega. Družina Bavcon/Venko je ena tistih, v kateri se je tradicija uspešno prenesla na mlajši ustvarjalni rod.

Ob letošnji okrogli obletnici je pogosto slišati, da je laufarija ena redkih stvari, na katero so ponosni čisto vsi Cerkljani, da ta tradicija združuje in ne razdvaja. Naslov Venkovega filma zato ni izbran naključno. »Četudi laufarija ni vedno aktivno prisotna ali vidna na cerkljanskih ulicah, ljudje razmišljajo o njej, poistovetijo se z liki, spomni-

PRI LAUFARIJAH SE MI ZDI OBČUDOVANJA VREDNO, DA SO TO PUSTNO ŠEGO OHRANILI 70 LET IN SE ŠE VEDNO SE DRŽIJO DATUMOV, KI SO JIH SAMI DOLOČILI.

ADELA PUKL

jo se kalamuona. To pomeni, da je tradicija ukoreninjena v ljudeh, in upam, da bo tako še dolgo,« je povedal Tomaž Lahajnar.

Adela Pukl je dodala, da je laufarija res eno veliko srce, ki pa ga napajajo srca vseh, ki jo ohranjajo živo. »Če ljudje ne bi prišli in vas podpirali, potem tudi vas ne bi bilo. Srca, ki bijejo za cerkljansko laufarijo, skupaj napajajo njo, torej glavno srce,« je nagovorila članice in člane društva. Rokodelec Vid Prezelj je bil še za kanec bolj poetičen in je dejal, da pridejo lepe stvari vedno iz srca, ter kot nekaj lepega, dobrega, kot nekaj, na kar mora biti ponosna celotna lokalna skupnost, opisal tudi laufarijo.

NEODLOŽLJIVE OBVEZNOSTI

Danes ta šteje 25 likov in 26 mask – en lik namreč nosi dve –, medtem ko je bilo likov leta 1956 zgolj 14. Razlogov za rojevanje novih je bilo vedno dovolj in tako je še danes, čeprav društvo ostaja pri omenjeni številki. Ko človek posluša nekaj desetletij star kalamuon, obtožnico, v kateri pustna sódinja nastavlja ogledalo kraju, njegovim ljudem,

pa tudi širši okolici, se mu zazdi, da se ni čisto nič spremenilo in da družba ni v ničemer napredovala. Tudi letos se lokalni oblasti in drugim najbrž ne bo uspelo izogniti kritikam na račun cestnih lukenj, pomanjkanja stanovanj in različnih drugih obljub, s katerimi se vedno znova kitijo, a se potem nič ne premakne.

Kustosinja Adela Pukl je cerkljansko laufarijo v širšem slovenskem prostoru umestila na zelo vidno mesto, priznava ji unikatnost tako glede stalnega števila likov kot njihove širine, saj zajamejo celotno človeško prizmo. Ta pijan, ta zleht, nežna Marjetica, oštir ... »Pri laufarijih se mi zdi občudovanja vredno, da so to pustno šego ohranili 70 let in se še vedno držijo datumov, ki so jih sami določili,« je poudarila.

Niti po naključju se ne more zgoditi, da bi si nekdo zaželel obleko ali masko določenega laufarja in jo kupil na spletu ali jo naročil pri lokalnem rezbarju. V Cerknem jemljejo svojo tradicijo nadvse resno in je niso skomercializirali. Adela Pukl je kot zanimivost povedala, da so se dogovarjali za gostovanje v Slovenskem etnografskem muzeju na praznično nedeljo, 8. februarja. Želeli so, da pridejo v Ljubljano dopoldne, ampak so laufarji pojasnili, da imajo takrat »obveznosti« na cerkljanskih ulicah, zato lahko pridejo v prestolnico šele popoldne. Številne slovenske tradicionalne pustne šeme prilagajajo svoje lokalne obhode karnevalom, ne pa tudi laufarji. V nasprotju z lokalnimi politiki so možje (in žene) besede in tudi to je pogosto slišati v kalamuonu.

Po dolgem času je laufarija spet zaživela v predpustnem času leta 1956.